

УДК 94(438.32):341.71 - 051

ПОСОЛЬСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ Ю. РОМАНЧУКА У ГАЛИЦЬКОМУ КРАЙОВОМУ СЕЙМІ

Ігор Мельник

Українська академія друкарства,
вул. Підвальна, 17, м. Львів, 72040, Україна,
e-mail: melnik_igor@ukr.net

Андрій Мельник

Львівський національний університет ім. Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000, Україна,
e-mail: melnyk0982@gmail.com

Досліджується посольська діяльність Ю. Романчука – одного з найвідоміших і найавторитетніших галицьких послів, голови українського представництва в крайовому сеймі, який намагався згуртувати роботу фракції щодо захисту національних і соціальних прав народу. Як європейський політик він був прихильником еволюційних методів модернізації суспільства, і вважав, що міжнаціональні відносини – це та сфера, де закон більшості не працює, а тому велика нація має поважати маленьку й забезпечувати всі умови для її рівноправного розвитку. Висвітлюється широке коло суспільно-політичних і правових питань, ініційованих ним для розгляду політичним органом краю. Ключові слова: крайовий сейм, українська фракція, національна ідентифікація, політична боротьба, міжетнічні взаємини, посольська діяльність, вибори.

Послом Галицького крайового сейму у Львові Юліан Романчук став у 1883 році, перемігши на виборах у Калуській окрузі Вольфарта, начальника суду з Войнилова. На той час 41-річний Ю. Романчук уже був відомим і популярним громадським діячем, бо впродовж багатьох років самовіддано трудився в українських національно-культурних товариствах і часописах, і зарекомендував себе як авторитетний захисник галицьких українців. Аналіз його посольської діяльності показав, що за період своєї каденції (з 1883 р. до 1895 р.) він помітно зміцнив (організаційно та ідеологічно) українське крайове представництво. Це в свою чергу позитивно вплинуло на розвиток українського національного руху в Галичині в цілому, адже в політичному русі українців, не було внутрішньої єдності. Як відомо, український політичний рух умовно поділявся на дві течії: москвофілів та народовців. Москвофіли, які на той час займали домінуючі позиції в українському політикумі, закликали до українсько-польської політичної боротьби та відстоювали ідею "єдиной Руси". Вони були опонентами народовського руху,

який починав утверджуватись і виступав із гаслами єдності українського народу Галичини та Наддніпрянщини.

За таких обставин Ю. Романчук, як лідер народовців, намагався згуртувати роботу українських послів щодо захисту національних і соціальних прав народу. Будучи одним з дев'яти представників галицьких українців, які всупереч крайовій владі, пробилися до сейму, він активно включився в посольську діяльність. На першому ж засіданні новообраного сейму Ю. Романчук порушив питання про верифікацію (визнання) виборів, чого раніше ніхто не робив, хоча вибори в Галичині постійно супроводжувались численними зловживаннями з боку владних структур. Значною мірою це було пов'язано з тим, що виборчий закон до Галицького сейму забезпечував у ньому цілковиту перевагу поляків, до того ж, польський політичний рух, будучи організованішим, переважав український. За таких умов українці не могли розраховувати на значне сеймове представництво. Не став винятком і 1883р. – вибори засвідчили відчутну поразку українців. Обрані депутатами москвофіли запропонували колегам-народовцям, які у сеймовому представництві галицьких українців вперше здобули більшість, скласти посольські мандати. Ю. Романчук не підтримав цієї пропозиції, бо вважав, що “навіть нечисленну українську репрезентацію належить трактувати, як повноправне представництво всіх галицьких українців” [3, с. 242–243]. Скориставшись посольською трибуною, він уперше публічно оскаржив вибори, пояснивши, чому раніше було дуже мало протестів від українців щодо зловживань влади на виборах. “Коли б ми мали безсторонній виборчий трибунал, зазначив Ю. Романчук, – тоді б Ви побачили, скільки до нього вплинуло би протестів проти таких виборів!” [15, с. 16–17]. Звичайно, українські послы не могли розраховувати на задоволення своїх вимог, бо в сеймі складали меншість, однак їм було важливо дати політичну оцінку діям влади.

Аналіз виступів послів сейму, стенографічні записи яких друкувались у газеті “Слово”, а також - інших опублікованих і неопублікованих (архівних) документів і матеріалів, зокрема, брошур з промовами Ю. Романчука та його автобіографічних видань, наукових праць (О. Аркуші, Л. Ілина, О. Мікули, М. Мудрого, І. Чорновола, В. Булачека та ін.), присвячених дослідженню постаті Ю. Романчука та діяльності української крайової фракції у сеймі, показав, що на підставі формально узаконених в австрійській державі європейських демократичних принципів (згідно з конституцією, проголошувалася рівність усіх підданих в правах, незалежно від їх віросповідання і соціального стану) він разом з іншими українськими послами активно підтримував прагнення галичан до національної ідентифікації, усвідомлення своєї окремішності, добиваючись таким чином офіційного визнання українського національного руху. Адже австрійське законодавство, зазначає І. Монолатій, попри свою недосконалість все ж таки відкрило усім народам держави засадничо рівний шлях до здобутків тогочасної демократії, стимулюючи, а подекуди – просто змушуючи слабших до прискореного розвитку, аби зрівнятись із політично сильнішими [11].

Для українського представництва, зрештою, як і для послів інших народів, що проживали в Австро-Угорщині, крайовий сейм, враховуючи політичну структуру галицького суспільства, був, так би мовити, політичним імперативом, який не лише відображав існуючі в суспільстві сили, але й реально впливав

на їх формування та діяльність. Відповідно до статуту 1861 р. та тимчасового регламенту 1865 р. сейм як орган крайового самоврядування був наділений трьома функціями: законодавчою, управлінською та контрольною. Тому через сейм, як найвищий політичний орган краю, проходили усі без винятку важливі питання, а, крім цього, він ставав ще й трибуною декларацій політичних прагнень етнонаціональних спільнот держави. У контексті міжетнічних взаємин посольська діяльність була важливим елементом політичної модернізації крайового суспільства, а при виникненні конфліктів призводила до взаємовигідних компромісів. Ю. Романчук, як один із політичних лідерів галицьких українців, успішно використовував можливості сейму для досягнення стратегічних цілей національного руху. Зокрема, він гостро критикував діяльність сейму, яка, на його погляд, була спрямована на “обмеження автономії громад, поглиблення міжнаціонального антагонізму” [12, с. 100], і порушував питання щодо проведення виборчої реформи, яка б збільшила сеймове представництво українців. Вимагав, щоб усі послы в крайовому сеймі виступали мовою своїх виборців. Саме його аргументовані виступи змусили галицького намісника та крайового маршала промовляти перед послами не тільки польською, а й українською мовами [17, ч. 125].

Особливо актуальною для діяльності українського представництва сейму і для Ю. Романчука зокрема, була проблема впровадження української мови як мови викладання в народних та середніх школах Галичини. Характеризуючи в 1884 р. на сеймовій сесії сумний стан української освітньої справи, Ю. Романчук наголошував: “Високий сейме! Изъ всехъ законовъ, якой издълъ сеймъ въ теченіи своего 23-летнего существования, законъ о преподавательномъ языкѣ въ народныхъ и среднихъ школахъ есть самый несчастливейшій. И такъ основныи законы государственныи гарантируютъ каждому народу равноправность его языка въ школахъ и средства къ образованию на своемъ матернемъ языкѣ, наш же древний законъ школьный не знаетъ такой равноправности и не признаетъ такихъ же средствъ” [17, ч. 128].

Ю. Романчук вважав, що подібне становище лише напружує національні стосунки на місцях. Тому вимагав від уряду дотримання чинних законів і на цій сесії вніс, зокрема, пропозицію про зміну крайового шкільного закону про мову навчання в початкових і середніх школах у напрямі поширення прав української мови та введення паралельних класів з українською мовою навчання. У 1886 році від імені українських послів він вимагав відкриття української гімназії в Перемишлі. Ці вимоги викликали несприйняття голови шкільної комісії, графа Дзедушицького і польських послів Черкавського, Малецького та інших. У зв'язку з чим у 1887 р. на підтримку вимог українського представництва до центральних органів влади й Галицького намісництва надійшло сотні петицій з усієї Галичини. А Ю. Романчук та Ол. Огоновський, як делегати від “Народної Ради” обговорили цю проблему у Відні під час зустрічі з прем'єр-міністром Таффе й міністром освіти Гавчем [16]. Після тривалих дискусій граф Дзедушицький вніс пропозицію, яку було прийнято в такій редакції: “Закликається високий уряд, щоби ввів навчання на “руській” мові в паралельних відділах чотирьох нижчих класів гімназії у Перемишлі” [18, с. 204–211]. Пізніше українські гімназії (фінансовані державою) були відкриті в Коломиї, Тернополі, Станіславові та інших містах Галичини. Це

стало важливим прецедентом, бо до цього часу гімназії з українською мовою викладання діяли лише у Львові.

На зламі 80–90-х років в українському крайовому представництві сейму намітився розкол. Як відомо, 24 жовтня 1885 р. було створено нове політичне товариство галицьких українців – “Народна Рада”. Її ідеологічна платформа – захист самостійності “русько-українського” народу та його “окремішності” від поляків і росіян – була не сумісна з програмними завданнями москвофілів, які тяжіли до культурних коренів з російським народом і дотримувалися думки, що лише автономія України у складі Російської імперії дасть можливість позитивно розв’язати українське питання. Стосунки між українськими послами у сеймі (незважаючи на те, що загальні збори народовців 2 лютого 1888 р. схвалили пропозицію запросити москвофілів вступити до “Народної Ради”) надзвичайно загострилися. Прискорили цей процес зміни в українсько-польських відносинах. Під тиском віденської та київської сторін галицькі народовці і польські політики пішли на компроміс і почали шукати шляхів до примирення. Цьому сприяв, на думку І. Чорновола, і раціональний дух епохи позитивізму, що налаштовував на прагматичні орієнтири: під впливом вражаючих успіхів польських і чеських політиків, котрі, відмовившись від бравурної опозиції (яку в Галичині постійно демонстрували москвофіли), здобули від австро-угорського уряду значні поступки, народовці все більше задумувалися над тим, щоб перейти від примарних гасел і резолюцій до “органічної праці” з реальними результатами [23, с. 194] .

Міжпартійну боротьбу москвофіли перенесли до сейму, спрямувавши критику насамперед проти Ю. Романчука особисто. Позиції москвофілів у Галичині були ще міцними, і вони зробили все можливе, щоб в 1888 р на чергових виборах до сейму провалити кандидатуру Ю. Романчука. Правда, його поразка була тимчасовою: вже наступного року він переміг на виборах у Калуському окрузі, хоч і староство, і повітова рада, і дідичі активно агітували за кандидатуру повітового маршала Коморницького [14, с. 19]. Тоді до перемоги Ю. Романчука найбільше долучився купець з Калуша – Ярослав Коритовський, який і в подальшому був одним з найактивніших прихильників його кандидатури [15, с. 19] .

Напередодні сеймових виборів 1889 р. ще помітніше проявились тенденції до українсько-польського порозуміння: Ю. Романчук, зокрема, закликав створити незалежний від москвофілів народовський передвиборний комітет, а лідер польських політиків князь А. Сапіга звернувся до намісника Галичини графа К. Бадені з пропозицією віддати народовцям і представникам селянства третину мандатів у сеймі. Вже навіть було підготовлено текст угоди про узгодженість кандидатур в округах з поляками [2, с. 58–59]. Та все ж, до розриву з москвофілами тоді не дійшло. Як зазначав пізніше К. Левицький, “тактично підносилися сумніви, чи відразу вдарити на старорусинів без розбору як русофілів і народних зрадників, чи злегка і зручно братись до діла, щоб з протилежного табору приєднати якнайбільше “зблудших” і тим певніше побороти національне русофільство” [10, с. 178.]. Переважила поміркована позиція. На вибори народовці й москвофіли пішли як союзники, здобувши спільно 16 мандатів, із яких 9 отримали народовці, а 7 – москвофіли. Це було на 5 мандатів більше, ніж у 1883 р., що переконало народовців в правильності обраної ними стратегії. Тим більше, що, здобувши 16 мандатів, українська фракція в сеймі мала можливість уже самостійно вносити

запити до уряду щодо утисків українського населення в різних сферах життя, не вдаючись при цьому до підтримки польських послів [22, с. 207–208].

На початку нової каденції Ю. Романчук вніс на розгляд сейму велику інтерпеляцію в справі негативного ставлення урядових структур до галицьких українців. У ній, зокрема, зазначалось, що, по-перше, польське правляче стороництво (консерватори) “поступовало против Русинів з цілою завзятостею”, стараючись без огляду на приналежність до партії та особистість не допустити їх до сейму; по-друге, урядові органи допускалися різких зловживань, які суперечать не лише духу конституції, але навіть “здоровій політиці”; по-третє, польська сеймова більшість діє при затвердженні посольських мандатів “зовсім самовільно” [2, с. 75–76]. До того ж, К. Бадені намагався через деяких москвофільських послів навіть усунути Ю. Романчука з посади голови українського сеймового клубу [15, с. 90].

Характерно, що на відміну від українських послів К. Мандичевського та К. Охримовича, які не підписали інтерпеляції, побоюючись невдоволення уряду, її підтримав поляк Ольпінський (бургомістр Теревовлі) [15, с. 19]. Це було свідченням того, що Ю. Романчук, як демократ і європейський політик, у справі захисту національних інтересів українців, намагався знайти підтримку з боку й інших політичних сил, зокрема, польських.

Саме раціональний розрахунок підштовхнув Ю. Романчука виголосити 25 листопада 1890 р. в сеймі декларацію про порозуміння з поляками. Як видно, з публікацій про польсько-українську співпрацю, зокрема, досліджень І. Чорновола, присвячених безпосередньо угоді 1890–1894 рр. її оприлюдненню передувала напружена робота учасників цього процесу – “польського кола” і українських народовців, які за підтримки австрійських властей та наддніпрянських діячів прагнули послабити міжнаціональне протистояння в краї. Адже ще 1 листопада 1890 р на довірчих зборах “Народної ради” було вирішено відлучитись від “елементів, котрі трудяться на шкоду інтересів державних Австрії” [3, с. 245]. На думку О. Аркуші та М. Мудрого, зважитись на такий крок Ю. Романчуку було нелегко, адже він був прихильником міжпартійної єдності українців. Тому при підготовці проекту щодо українсько-польського примирення намагався надати йому максимально компромісного характеру, сподіваючись, що москвофіли не насміляться відкрито опротестувати і агресивно виступити проти вміло побудованої промови [3, с. 245]. Власне, й свій виступ Ю. Романчук почав дипломатично, перелічивши численні кривди українського населення в Галичині, а вже потім заявив про лояльність до Австрії й готовність співпрацювати з поляками. А завершив промову такими словами: “Супроти Вас, панове, скажу тільки: хочете згоди, то ми до згоди все готові, а еслі же хочете конче борби, то підіймемо борбу. О ласку просити не будемо, борби не страхаємося, згоду приймемо радо” [19, с. 946–953].

На думку І. Чорновола, план перемир'я, виголошений Ю. Романчуком, означав, що народовці готові підписати відповідну угоду з поляками й співпрацювати з урядом. Не було значних заперечень і з боку польських лідерів, адже К. Бадені у своєму виступі засвідчив, що Ю. Романчук діяв з його відома [21, с. 126]. Це, власне, й був початок “нової ери”.

Укладена угода викликала неоднозначний резонанс у галицькому суспільстві. З одного боку, в краї організувалися масові віча на її підтримку, а часописи твердили про “нову епоху” в житті галицьких русинів [13], і публікували статті й телеграми з подяками на адресу Ю. Романчука та його однодумців. Але, з іншого боку, домовленості з “польським колом” поглибили суперечності між українськими політичними силами. Найгостріше критикували народовців москвофіли, які розуміли, що угода з поляками спрямована насамперед проти них. На знак протесту послі-москвофіли заявили про вихід з фракції і закликали народовців відмовитися від задекларованих намірів, але Ю. Романчук на це не зважив. Відтоді москвофіли втратили статус гегемона українського національного руху. Як пізніше писав М. Антоневиц, угода 1890 р. “была для общерусского дела тяжелым ударом, но которая, собственно, причинилась к усилению народовецкой партии, одалживающей свое нынешнее положение именно “новой эре” [1, с. 19].

Критикував “новоерівську” угоду І. Франко, який заявив, що не слід серйозно сприймати цю угоду, бо, по-перше, гр. Бадені не мав від польської нації ніякого мандату для заключення такої угоди, так само як не мав його і другий контрагент із руського блоку посол Романчук, а по-друге, відношення між поляками й русинами, особливо селянами та селянським духовенством лишилися при угоді такі самі, як були перед тим [20, с. 186–191]. Не сприйняли її радикали, “подоляки” та ін.

На наш погляд, це був закономірний розвиток подій. Адже “новоерівські” ініціативи лідера народовців були проголошені в період, коли в галицькому суспільстві вже почалась (з жовтня 1890 р.) так звана партійна стадія розвитку ідеї українського державотворення. Звісно, що в очільників різних політичних сил, було й різне бачення шляхів побудови майбутньої української держави. Звідси й несприйняття та гострі дискусії в суспільстві. І все ж таки, для польсько-українського порозуміння вже були об’єктивні причини. По-перше, пожвавився інтерес до українського питання з боку офіційного Відня, який прагнув розіграти українську карту в протистоянні з Росією. По-друге, окремішність української нації почала визнавати польська сторона. І, по-третє, в галицькому суспільстві вже обговорювалась ідея політичної самостійності України. Очевидно, під впливом цих обставин Ю. Романчук, не бажаючи в справі захисту українських національних інтересів віддавати ініціативу іншим політичним силам, вирішив діяти самостійно й пішов на політичне примирення з поляками.

Як справедливо зазначає В. Булачек, угода 1890 р. “спричинила офіційне визнання короною (вперше) і польським політичним табором (остаточно) ідеї окремішності й соборності української нації” [4, с. 42]. Уклавши “новоерівську угоду”, народовці таким чином заявили про себе як національну політичну силу, здатну самостійно відстоювати суспільні інтереси галицьких українців. І, що характерно, прагнули робити це правовим шляхом. На потребі саме такого підходу до українського питання наголосив Ю. Романчук, виступаючи 26 грудня 1890 р. на зборах “Народної ради”. “Щоби теперішнє так тяжке і прикре положення русинів направилося, зазначив він, мусять наступити зміни: а) в виконванні обов’язуючих заповітів і постанов і взагалі в цілім поступованні правительства і його органів, б) в некорисних для русинів постановах і розпорядженнях, усу-

ненням їх і заступленням новими в дорозі адміністраційній, в) в некорисних для русинів законах, знесенням їх і заступленням новими в дорозі законодавчій. Щодо першої справи потрібно взагалі зміна цілої системи правительственной, цілого поступування правительства супроти русинів в тім напрямі, щоби русини і руські справи та інтереси були зовсім з різною прихильністю трактовані, як кожді інші” [21, с. 215].

На жаль, уряд не поспішав виконувати взяті на себе зобов'язання. Польські політики продовжували ігнорувати конституційні права українців, а неминучий поділ галицької провінції (після проголошення української національної автономії в краї) на дві частини, видавався їм національною катастрофою. Це було на руку опонентам Ю. Романчука, які жорстко критикували його. Особливо дошкуляли москвофіли, які, оговтавшись, після прийняття “новоерівської” угоди, не переставали звинувачувати народовців і їх лідера в національному розколі. Хоча, зрозуміло, підстав для цього не було. Тому на вимогу Ю. Романчука восени 1892 р з “Руського клубу” було виключено москвофілів-опозиціонерів (М. Антоневича і Д. Кулачковського), які спричинилися до розколу в сеймовому представництві галицьких українців. З'явилися розбіжності і серед послів-народовців, насамперед серед прихильників радикальних методів ведення політичної боротьби. Зокрема, К. Телішевський назвав підписану угоду невдалою акцією, вважаючи, що вона не сприяла об'єднанню галицько-руських політиків, і тому закликав провести консолідаційний з'їзд з москвофілами [14]. Мабуть, розраховував на підтримку Ю. Романчука. Але лідер народовців, хоча й втратив початковий ентузіазм до “новоерівської” угоди, все ж таки не поспішав переходити в опозицію до офіційних властей. Сподівався, що уряд виконає свої обіцянки. Свідченням чого став виступ Ю. Романчука на загальних зборах “Народної ради”, які відбулись 27 грудня 1892 р.. Аналізуючи результати досягнутих домовленостей він зазначив зокрема, що “українці отримали певні поступки (відкриття української кафедри історії у Львівському університеті, з'явилися українські написи на урядових будинках, звільнено деяких в'язнів”), але “все ж таки не змінилась система супроти українців” [10 с. 54]. Очевидно, маючи на увазі результати виборів до віденського парламенту, які відбулись у березні 1891 року. Тоді, як відомо, депутатами стали лише 7 українців, що було на половину менше, порівняно з результатами виборів 1873 р. і гарантіями виборчої ординації. У зв'язку з чим лідер народовців наголосив, що в “парламенті станули ми на становищі вижидаючим, значить не робимо опозиції, але й не єсьмо правительству віддані, бо акції зі сторони правительства у Відні не було слідно” [10, с. 261].

Ситуація ще більше ускладнилась після того, коли від “новоерівських” домовленостей відхрестився галицький намісник К. Бадені, який 16 лютого 1894 р. заявив, що ніякої угоди не було, лише усна домовленість і запевнив депутатів, що й далі сприятиме “розумним” прагненням русинів “або з заступниками руського народу, або без них” [21, с. 176]. Це вже була пряма образа для ініціатора порозуміння з поляками, яка, власне, стала підставою для розриву з ними. 21 квітня 1894 р. газета “Діло” повідомила, що Ю. Романчук не вважає себе членом руського парламентського клубу, починаючи з 6 квітня [21, с. 180].

На зміну політичної тактики Ю. Романчука вплинула також урядова криза та проект виборчої реформи австрійського парламенту. Сподіваючись на істотне збільшення українських мандатів, Ю. Романчук прийняв запрошення молодочехів увійти до очолюваної ними опозиції. Відмовившись від політики “нової ери”, він почав шукати порозуміння з москвофілами, які підтримали ідею провести 19 березня 1894 р. “з’їзд мужів довір’я” галицько-українських партій. Це була своєчасна ініціатива. Адже в Галичині помітно поживався процес національного самоусвідомлення українців, активно формувались національні партії, для яких була засадничою ідеєю побудови незалежної соборної Української держави. Виступаючи на з’їзді з доповіддю Ю. Романчук підкреслив, що найбільшим лихом українського народу з княжих часів були княжі уособиці і запропонував до обговорення “Проект спільної основи задля консолідування русинів у Галичині”, який передбачав, по-перше, визнання національної програми Головної Руської Ради 1848 р. із уточненням: “хочемо щоби наш нарід розвивався як самостійний нарід славянський, остаючись при вірі і обряді своїх батьків, вірний австрійській державі і цісареві”; по-друге, боротьбу за втілення на практиці конституційних прав; по-третє, консолідацію “всіх руських сил” на народній основі для спільної органічної праці на енергійної оборони; по-четверте, прагнення до автономії народу, усунення будь-якого стороннього впливу на його внутрішні справи; по-п’яте, союз із елементами прихильними українцям чи загалом простолюду, опозицію до уряду аж до повної зміни системи” [3, с. 248].

Правда, сподіваного єднання українських політичних сил так і не відбулося. Каменем спотикання став перший пункт проекту, який не влаштував москвофілів. Їх представник Д. Кулачковський запропонував подати його у своїй редакції: “Стоїмо на основі національній і хочемо дальше на ній розвиватися як політично самостійний в Австрії народ...” [19, с. 202], а далі як у Ю. Романчука. Однак лідер народовців заявив, що не уявляє собі тексту декларації без означення національної ідентичності. Ситуація, як кажуть, була безвихідною. Для прийняття спільного рішення було вирішено створити комісію (до її складу увійшли Ю. Романчук, Д. Кулачковський, І Франко). Остаточна версія декларації звучала так: “Стоїмо на ґрунті малоруської національності і хочемо дальше на ній розвиватися свobodно як рівноправний в Австрії народ, остаючись при своїй вірі і обряді, вірний австрійській державі і цісареві” [19, с. 202]. Але проти спільних дій з москвофілами виступили радикали. Їх не влаштував задум народовців створити “консолідаційний” орган для узгодження міжпартійних суперечок, і виокремлення в тексті декларації національного питання.

Водночас, після закінчення “нової ери” загострились українсько-польські відносини. Вину за це Ю. Романчук поклав на польську сторону. Виступаючи 9 лютого 1895 р. на закритій сесії сейму він, зокрема, підкреслив, що “Прощаємо ся и зъ Вами, Панове товариши польскои народности. За всяку прихильность якои ми водъ Васъ коли дознали, имено водъ тих, що на суть незичливи нашому національному розвоєви, и водъ тих, що стоять на одномъ зъ нами демократично-людовомъ ґрунте, ми склададаємо щиру подяку. Але не можемо притомъ не висказати жалю, що лучши взаємини, яки стали проявляти ся по осенной сесіи зъ

р. 1890, именно вь. часе весняной сесіи вь. р. 1892, mezi репрезентаціями обохъ народоувъ, не зь нашої вини, ще не наступили. Дай Боже, щоби до тои згоди довела будуча репрезентація. Але мусимо зь целимъ натискомъ зазначити, що до дейстной, тревалои а не лише фікційной згоди може довести только така репрезентація, котра буде виразомъ правдивои и вольной воле обохъ народоувъ. Наконецъ прощаємо ся тут и зь шефомъ краєвого правительства. Мусимо висказати ще большій жаль, що оправдани надее и ожидания руского народу не сповнили ся, хотя при енергіи и зручности Его Ексецелеціи пана наместника се дело не здавало ся надто труднимъ. Рускій народъ не домагає ся нечого, якъ лише решучого и всесторонного перепроваджування его конституційнихъ правъ..." [24, с. 5–6].

Різка критика Ю. Романчуком офіційних властей спричинилися до того, що польські послы Лезанковський, Щепеневський, Кайуль звинуватили його у ворожому ставленні до польського народу. Український посол рішуче відкинув ці наклепи. "...я цілком не говорив о польськiм народi, лиш о верховодячiм сторонництвi польськiм, котре цілком не iдентичне з польськiм народом i лиш єсть його малою часткою. Але супроти большої частини польського народу, котра складається з властиво люду, а iменно з селянства, я не лиш не стою на ворожiм становищi iно противно в галицькiм сеймi виступав з польськими послами-селянами, а они разом зi мною проти верховодячого сторонництва польського"[5]. Та все ж, за результатами виборів 25 вересня 1895 р. крайовій владі вдалося не допустити Ю. Романчука до сейму. Під час цих виборів влада вдалася до безпрецедентних маніпуляцій і зловживань. Негативом було й те, що в останню мить у виборах взяв участь калуський суддя Модест Каратницький, який раніше обіцяв підтримувати Ю. Романчука. Це дезорієнтувало виборців і допомогло його опоненту. І хоча Ю. Романчук організував до Відня велику депутацію, намагаючись оскаржити результати виборів, К. Бадені, який став прем'єр-міністром Австро-Угорщини, усе зробив для того, щоб цей протест був відхилений цісарем, а лідера народовців ще й звинуватили в організації масових демонстрацій" [8, с. 38–39].

Отже, аналіз дванадцятирічної посольської діяльності Ю. Романчука засвідчує, що завдяки зусиллям очолюваного ним сеймового представництва український національний рух був офіційно визнаний в Австро-Угорській державі. Завдяки професійній компетенції, вмінню генерувати ідеї, визначати мету та шляхи її досягнення, Ю. Романчук утвердився як авторитетний політичний лідер, який у своїх діях керувався не особистими амбіціями чи кон'юнктурними інтересами, а бажанням не допустити ослаблення в Галичині українських національних позицій. Будучи європейським політиком, він сповідував еволюційний шлях розвитку суспільства і надавав перевагу державницькій ідеології над партійною. Через те, здавалося б, певна непослідовність у співпраці з окремими політичними партіями насправді була послідовним відстоюванням його життєвого кредо – консолідувати національно-визвольний рух заради відновлення української державності. А тому і проголошення політики "нової ери", і перегляд відповідної угоди з урядом, і подальша суспільна діяльність не позначилися на його популярності, а, навпаки, принесли йому заслужену славу і вдячну пам'ять нащадків.

Література

1. Антоневи́ч Н. Наше нынешнее положение. Эпизоды из новейшей истории. Львов, 1907.
2. Аркуша О. Галицький сейм: виборчі кампанії 1889 і 1895 рр. Львів, 1996.
3. Аркуша О. Русофільство в Галичині в середині XIX – початку XX ст.: генеза епохи розвитку, світогляд // Вісник Львівського університету. Сер. істор., 1999. Вип. 34. С. 231–238.
4. Булачек В. Взаємини Ю. Романчука і москвофілів у першій половині 1890 р. // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність, 2008. Вип. 17: Українсько-польсько-білоруське сусідство: XX століття / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. С. 42–47.
5. Галицька беда. Львів, 1896.
6. Грушевский М. Иллюстрированная история Украины. К. : МП Левада, 1995.
7. Діло. 1890. №271–285, 287–292; 1891. №5, 7, 10–14, 16.
8. Качкан В. Рвав кайдани з думки і волі (Юліан Романчук в українській історії) // Хай святиться ім'я твоє. Львів, 1998. Вип. 3. С. 129–142.
9. Красівський О. Галичина у першій чверті XX ст.: Проблеми польсько-українських стосунків. Львів: ЛФУАДУ, 2000.
10. Левицький К. Історія політичної думки Галицьких українців 1848–1914 р. Перша часть. Львів, 1926.
11. Монолатій І. Детермінантні фактори політичної участі (західноукраїнська парадигма транзитивного періоду) // Вісник СевНТУ. Політологія: зб. наук. пр. Севастополь, 2009. Вип. 100. С. 65–70.
12. Мудрий М. Місцеве самоврядування Галичини в контексті українсько-польських відносин (друга половина XIX століття) // Україна в минулому, 1996. Вип. 9. С. 77–102.
13. Нова ситуація // Діло, 1890. № 273–275; 289.
14. Павлик. М. Прибуди розум – щастя буде! Розмова русина з Турчанського повіту з послом Константином Телішевським в справі угоди. Львів, 1891.
15. Юліан Романчук – перший український віцепрезидент австрійської палати послів. Львів, 1913.
16. Руські паралельки в Перемишлі // Діло, 1887. Ч. 129.
17. Слово, 1884. Ч.128; 1885. Ч.125.
18. Stenograficzne sprawozdania Sejmu Krajowego z roku 1886.
19. Stenograficzne sprawozdania z drugiej sesji szóstego peryodu Scimu Krajow ego Krolestwa Galicji i Lodomerji z Wielkiem Ksiestwem Krakowskiem z roku 1890 od 14 pazdziernika do 29 listopada 1890. S. 939–946.
20. Франко І. Зміна системи // Зібр. творів: У 50 т. К.: Наук. думка, 1986. Т.46. Кн. 2. С. 302–316.
21. Чорновол І. Польсько-українська угода 1890–1894 р. Львів: Львівська академія мистецтв, 2000.
22. Проголошення польсько-української угоди на форумі Галицького сейму 1890 року та перші відгуки на неї // Україна модерна, 2000. Ч. 4–5. С. 148–162.
23. Чорновол І. Українська фракція Галицького крайового сейму. 1861–1901 (нарис з історії українського парламентаризму). Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2002.
24. Юліан Романчук заступник руского народа / Виборч. агіт листок з біографією. Львів, друк НТШ.

**YU. ROMANCHUK'S SEYM ACTIVITY
IN GALICIAN REGIONAL SEYM**

Ihor Melnyk

Ukrainian Academy of Printing,
Pidvalna Str., 17, Lviv, 72040, Ukraine,
e-mail: melnik_igor@ukr.net

Andriy Melnyk

Ivan Franko National University of Lviv,
Univesytetska Str., 1, Lviv 79000, Ukraine,
e-mail: melnyk0982@gmail.com

Yu. Romanchuk's Seym activity, as one of the most famous and most respected Galician ambassadors, the head of the Ukrainian mission in the regional Seym, who tried to unite the work of a faction for the protection of the national and social rights of a people, is examined in the article. As a European politician he was a supporter of evolutionary methods for modernizing of a society, and believed that international relations are an area where the law of majority does not work, so great nation has to respect a little one and ensure all the conditions for its equitable development. A wide range of socio-political and legal issues, initiated by Yu. Romanchuk for consideration by the political body of the region, is elucidated.

Key words: regional Seym, Ukrainian faction, national identity, political struggle, interethnic relations, ambassadorial activity, elections.

*Стаття надійшла до редколегії 16.02.2011
Прийнята до друку 26.04.2011*